

شناسایی عوامل موثر بر مدیریت کلاس درس معلمان و مدیران

شهرستان خوی

محمد وفایی مهر^۱، دکتر صمد کریم زاده^۲، دکتر فتاح ناظم^۳

چکیده

هدف پژوهش حاضر شناسایی عوامل موثر بر مدیریت کلاس درس به منظور ارائه الگوی مناسب بوده است. روش تحقیق توصیفی است. جامعه آماری شامل کلیه معلمان و مدیران ابتدایی شهر خوی می باشد. که از بین آنها تعداد ۲۹۰ نفر زن و تعداد ۲۶۰ نفر مرد معلم، همچنین تعداد ۹۷ نفر مدیر مرد و تعداد ۱۱۸ نفر مدیر زن به عنوان نمونه، به روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای انتخاب شدند. ابزار پژوهش دو پرسشنامه محقق ساخته بود. پرسشنامه اول برای بررسی سبک مدیریت کلاس استفاده شد. روایی آن با استفاده از روش لائو شه تایید گردید. شاخص روایی محتوایی CVR به دست آمده ۰/۷۸ می باشد. پایایی آن با استفاده از تحلیل عاملی تایید شد. پرسشنامه دوم برای تعیین درجه تناسب مدل پیشنهادی از نظر متخصصان استفاده گردید. پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۹ به دست آمد. برای تحلیل داده ها از معادلات ساختاری و تحلیل مسیر، آزمون تی مستقل، تی تک نمونه ای، تحلیل واریانس استفاده شد. یافته ها نشان دادند که: بین معلمان در سبک های مدیریت کلاس تفاوت وجود دارد. سبک های مدیریت کلاس معلمان بر اساس سابقه کار متفاوت است. بین معلمان زن و مرد در مدیریت کلاس تفاوت وجود ندارد. بر اساس مؤلفه های اصلی مدیریت کلاس، پژوهشگر به ارائه مدل پرداخته است. مدل ارائه شده متشکل از عناصر فلسفه و اهداف، مبانی نظری، مؤلفه ها، مراحل اجرایی و ارزیابی مجدد می باشد. مدل ارائه شده در این پژوهش توانست نمره قابل قبولی (۴/۶۶۶ از ۵) را از نظر صاحب نظران و متخصصان کسب نماید.

واژه های کلیدی: مدیریت کلاس، سابقه کار، تحصیلات، جنسیت، مدل

^۱ دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن ایران رودهن

^۲ دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، گروه علوم تربیتی، رودهن، ایران (نویسنده مسئول)

^۳ دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، گروه علوم تربیتی، رودهن، ایران

مقدمه

ماموریت اصلی فرایند آموزش و پرورش، تدریس به دانش آموزانی است که قادر به یادگیری هستند، به همین دلیل، تمامی تلاشهای معلمان حول محور این فعالیت اساسی است. امروزه روش‌های نوین در تدریس بر مبنای نظریه‌ها و پژوهش‌های تربیتی ارائه شده است تا به کمک آنها معلم بتواند این فرایند را هرچه بهتر به سوی کسب اهداف آموزشی سوق دهد. اما موفقیت و کارایی این روش‌ها مستلزم فراهم بودن شرایط مناسب کلاسی است، یعنی فراهم بودن حد مطلوبی از آرامش، پذیرش و همراهی دانش آموزان با معلم (جرمین^۱، ۲۰۰۲). طبق نظر اکثر معلمان، اگر مشکلات رفتاری در کلاس به گونه فراوان رخ دهد، برقراری ارتباط در جریان تدریس مختل می‌شود و آنان قادر به آموزش و دانش آموزان نیز قادر به یادگیری نخواهند بود. مهم تر آنکه، حتی اگر معلمان از مهارت‌های تدریس به خوبی بهره‌مند باشند، باز هم از شروع بدرفتاری دانش آموزان در کلاس بیمناک هستند (لوئیس و همکاران^۲، ۲۰۰۰). پژوهش‌ها نیز نشان می‌دهند که بدرفتاری دانش آموزان، و به دنبال آن اداره و کنترل کلاس، یکی از بزرگترین چالش‌ها و دغدغه‌های بیشتر معلمان است، بخصوص آن‌هایی که حرفه معلمی را تازه شروع کرده‌اند (فاولر و ساراپل^۳، ۲۰۱۰، مانینگ و بوچر^۴، ۲۰۰۳، اسمیت^۵، ۲۰۰۰، روپرت و وودکوک^۶، ۲۰۱۰).

نانسی مارتین^۷ (۲۰۰۳) در مقاله خود با عنوان مدیریت کلاس دانش آموز محور به تشریح رابطه آموزش و مدیریت کلاس می‌پردازد. وی استدلال می‌کند که به دلیل وجود ارتباط تنگاتنگ و متقابل بین مدیریت کلاس و آموزش، نباید آنها را جدا از هم بررسی کرد. این ادعا به این دلیل است که دو متغیر تاثیر همزمان در ایجاد جو کلاس دارند. متأسفانه این ارتباط نادیده گرفته شده است. با وجود اینکه امروزه، کاربرد روش‌های نوین تدریس از جمله روش‌های دانش آموز محوری یا آموزش‌های مشارکتی و همیارانه پیوسته توصیه می‌شود، در مدیریت کلاس، رویکردهای سنتی، همچنان پابرجا هستند، این در حالی است که بدون مدیریت کلاس مشارکتی یا دانش آموز محور، تدریس مشارکتی یا دانش آموز محور واقعی نمی‌تواند وجود داشته باشد.

^۱. Germin

^۲. Lois & Hamkaran

^۳. Fowler & Saraple

^۴. Manning & Bucher

^۵. Smith

^۶. Reupert & Woodcock

^۷. Nancy Martin

به طور کلی، مدیریت کلاس درس یکی از زمینه‌های اصلی نگرانی‌های ابراز شده به وسیله آموزگاران در تمام سطوح است. تعدادی از مطالعات نشان می‌دهند که باورهای شخصی معلمان، انتخاب آنان در مورد رویکرد مدیریت کلاس درس را تحت تاثیر قرار می‌دهد (کونتی^۱، ۲۰۱۱). مدیریت کلاس یک فرایند چرخشی است که شامل طراحی پیشرفته، اجرا، ارزیابی در طول اجرا و ارزیابی نهایی است که عوامل مربوط به کودکان و محیط آنها را در نظر می‌گیرد و موجب پیشرفت در فعالیت‌های انجام شده برای یادگیری و سلامت عاطفی کودکان در کلاس می‌شود (تال^۲، ۲۰۱۰).

یک تعریف ساده و جامع دیگر از این مفهوم به وسیله مارتین و همکاران^۳ (۲۰۰۶) ارائه شده است که با توجه به آن، مدیریت کلاس درس، یک سازه چند وجهی است که شامل سه بعد گسترده شخصیت، آموزش، نظم و انضباط است. بعد شخصیت شامل اعتقادات معلم در مورد شخصیت دانش آموزان است و همچنین در برگیرنده اقداماتی است که به وسیله معلم انجام می‌شود و به رشد فردی دانش آموزان کمک می‌کند. این بعد با ادراکات معلم از ماهیت عمومی توانایی‌ها، انگیزش و جو روانی دانش آموزان مرتبط است. بعد آموزش شامل همه آن اقداماتی است که معلم در رابطه با فعالیت‌های یادگیری کلاس درس، ترتیب فضا و استفاده از زمان انجام می‌دهد. بعد سوم یعنی نظم و انضباط شامل اقداماتی است که معلم انجام می‌دهد تا استانداردهای مناسب رفتار در کلاس درس را ایجاد کند (دجیک و استوجیل کوویک^۴، ۲۰۱۱).

مدیریت کلاس باید رابطه اجتماعی مثبت و مشغولیت فعال در یادگیری را تشویق کند (روپرت و وودکوک، ۲۰۱۰). روشن است که در آموزش ایجاد جو کلاسی مناسب بسیار مهم است. برای انجام این کار، معلم باید بر اساس یک سبک مدیریتی کلاس درس که مبتنی بر روابط سازنده و مولد با دانش آموزان است، عمل کند. گلیگمن و تمایشرو^۵ (۱۹۸۰) یک چارچوب را برای توضیح باورهای معلم در مورد مدیریت کلاس درس، در سه رویکرد مفهوم سازی کردند. این سه رویکرد عبارتند از مداخله گر، غیرمداخله گر و تعاملی. بر اساس این مدل مداخله گرایان بر این باورند که دانش آموزان رفتارهای مناسب را هنگامی یاد می‌گیرند که رفتارهای آنها به وسیله پاداش‌ها و مجازات‌های معلم تقویت شود. بنابراین، معلم باید کنترل زیادی را بر کلاس درس داشته باشد. رویکرد عدم مداخله گرایانه بر اساس این اعتقاد است که شخص، نیازهایی دارد که خودش تمایل به ابراز و رفع آنها دارد. بنابراین معلم کنترل

---

^۱.Konti

^۲.Tal

^۳.Martin & Hamcaran

^۴.Djic, stojilicovic

^۵.Glaiman & Temayshiro

بسیار ناچیزی دارد. از طرف دیگر، بین این دو نقطه افراطی، رویکرد تعاملی وجود دارد که بر آنچه فرد به منظور تغییر محیط انجام می‌دهد و همچنین این که چگونه محیط بر فرد تاثیر می‌گذارد، تمرکز می‌کند. در این مورد کنترل بر وضعیت کلاس درس، بین معلم و دانش آموز مشترک است. به گونه کلی می‌توان گفت که سبک تعاملی بهترین راه برای ایجاد محیط یادگیری تحریک کننده است (به نقل از دجیک و استوجیل کوویک، ۲۰۱۱).

مدیریت کلاس درس مانند دیگر مدیریت‌ها تاکنون با دو رویکرد متفاوت تعریف شده است. در رویکرد نیوتنی بر نظریات کلاسیک مدیریت، نظریات رفتاری، شرطی سازی ها، نتیجه مداری، اقتدار سازمانی، کنترل مقتدرانه و ارزشهای پایانی تاکید می‌شود و در مقابل، در پست نیوتنی، بر نظریات مدیریت کیفیت جامع سازمان یاد دهنده، سازمان یادگیرنده، یادگیری سازمانی، کنترل کیفی، رهبری پویا، دانش آموز مداری، مهارت های حل مسئله، مهارت های اجتماعی، الگوهای فعال تدریس، ایجاد نگرش های مطلوب و ارزشیابی مستمر تاکید می‌شود. در رویکردهای نیوتنی، تعاریف ارائه شده از مدیریت کلاس درس برگرفته از نظریات کلاسیک مدیریت است.

توجه به همه تعاریف نشان می‌دهد که مدیریت کلاس درس مستلزم انجام فعالیتها و کارکردهای معین و مشخصی است، ولی بخشی از تعاریف به تعداد محدودی از کارکردها و برخی دیگر کل کارکردها را در نظر گرفته اند. آن مجموعه از تعاریفی که مدیریت کلاس درس را مقدمه تدریس تلقی نموده اند، تعاریف خود را محدود به طراحی و سازماندهی و کنترل نموده اند، ولی تعاریفی که کلاس را در کل، یک سیستم اجتماعی در نظر گرفته اند، به کل کارکردها اشاره نموده اند.

در مجموع پژوهش‌ها تاثیر عوامل کلاسی و ویژگی های مربوط به معلمان از جمله سطح تحصیلات، تجربه کاری، نوع شخصیت، آموزش‌های ویژه و اندازه کلاس را بر سبک و الگوی رفتار مدیریتی معلمان حائز اهمیت دانسته اند (آمینیازدی و آتی^۱، ۲۰۰۸). لذا می‌توان گفت که نوع شخصیت معلم متغیری است که ممکن است با سبک مدیریت کلاس مرتبط باشد.

در این رابطه پژوهش‌هایی نیز انجام شده است به طور مثال چمبرز، هنسن و سینتی^۲ (۲۰۰۱) رابطه نوع شخصیت و اثربخشی تدریس را به عنوان عوامل پیش بینی کننده جهت گیری کنترل کلاس بررسی کرده اند و دریافته اند که بین نوع شخصیت و بعد مدیریت افراد و هم چنین بین اثربخشی تدریس و بعد مدیریت آموزش، رابطه معنادار وجود دارد. معلمان باید سبک تدریس و مدیریت کلاس درس خود را با شخصیتشان به عنوان نقاط قوت و ضعف‌های شخصی که مرزهای هویت معلمی خودشان را تنظیم

^۱. Aminyazdi & Ati

^۲. Chambers, Henson & Sienty

می‌کند، انطباق دهند. شخصیت یک معلم، از راه تجربیات زندگی اش و داده‌های نظری ارائه شده به وسیله آموزش و پرورش توسعه می‌یابد (آهو و همکاران^۱، ۲۰۱۰). دکارلو^۲ (۲۰۰۴) تاثیر آموزش های رشد حرفه ای را بر توسعه مهارت های مدیریتی گزارش داده است. پژوهش بورر^۳ (۲۰۰۳) بیانگر ارتباط معنادار میان ایدئولوژی معلم درباره کنترل و سبک مدیریتی است.

یکی از مستندترین نظرات درباره اهمیت مدیریت کلاس و نقش آن در یادگیری فراتحلیلی است که وانگ^۴ و همکارانش (۲۰۰۳) روی ۱۷۹ کتاب و مقاله معتبر در زمینه یادگیری انجام داده اند. آنها با طراحی یک چهارچوب مفهومی، ۲۲۸ متغیر موثر در یادگیری را در ۳۰ مقیاس، درون شش گروه طبقه بندی کرده اند. طبق نتایج این فراتحلیل، متغیر مدیریت کلاس با میانگین ۲/۰۷ بعد از متغیر فراشناخت به عنوان دومین متغیر مهم و موثر بر یادگیری مدرسه در منابع مذکور مطرح شده است. پژوهش‌های انجام شده در ایران نشان می‌دهد که مدیریت کلاس نسبت به سایر جنبه‌های کلاس کمتر مورد توجه قرار گرفته است (رضائی نژاد و همکاران، ۱۳۸۲، زرین آبادی، ۱۳۸۰، اسماعیلی و همکاران، ۱۳۹۱، بخشایش، ۱۳۹۲، علوی و سلیمانی، ۱۳۹۲).

با توجه به اینکه اغلب پژوهش‌های انجام شده در این حیطه بیشتر به بررسی ارتباط مدیریت کلاس با متغیرهای مختلف پرداخته اند، و عوامل موثر بر مدیریت کلاس مورد پژوهش واقع نگردیده است، و از سویی نیز به دلیل اهمیت شناخت سبکها و عوامل موثر بر آنها در طراحی و برنامه ریزی رشد حرفه‌ای معلمان و شناخت راه های تجهیز معلمان به مهارت های اثربخش، پژوهش حاضر در نظر دارد تا به بررسی عوامل موثر بر سبک های مدیریت کلاس درس با هدف ارائه مدل بپردازد.

اهداف تحقیق:

هدف کلی

بررسی عوامل موثر بر مدیریت کلاس از دیدگاه معلمان

اهداف جزئی

تعیین عوامل موثر بر مدیریت کلاس از دیدگاه معلمان

تعیین سبک های مدیریت کلاس معلمان

---

^۱. Aho & Hamcara

^۲. Decarlo

^۳. Borer

^۴. Wang

تعیین سبک‌های مدیریت کلاس معلمان بر اساس جنسیت
تعیین سبک‌های مدیریت کلاس معلمان بر اساس سابقه کار

سئوالات تحقیق

- عوامل موثر بر مدیریت کلاس از دیدگاه معلمان کدامند؟
- آیا بین معلمان در سبک‌های مدیریت کلاس تفاوت وجود دارد؟
- آیا بین سبک‌های مدیریت کلاس معلمان بر اساس جنسیت تفاوت وجود دارد؟
- آیا بین سبک‌های مدیریت کلاس معلمان بر اساس سابقه کار تفاوت وجود دارد؟

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر بر مبنای هدف از نوع کاربردی و از حیث روش به دست آوردن داده‌ها، از نوع توصیفی - پیمایشی می باشد.

ابزار

به منظور سنجش سبک‌های مدیریت کلاس از پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده شده است. این پرسش‌نامه سبک مدیریت کلاس را به دو صورت دانش آموز محور و معلم محور می‌سنجد. پرسش‌نامه دارای ۲۶ پرسش است. مقیاس پاسخ‌ها، فاصله ای و به شکل چهار گزینه ای لیکرت است (اصلا مرا توصیف نمی‌کند، تقریباً مرا توصیف می‌کند، تا اندازه ای مرا توصیف می‌کند، خیلی خوب مرا توصیف می‌کند). روش پاسخ‌گویی به پرسش‌نامه به روش خود گزارش دهی است.

روایی و پایایی ابزار

در این پژوهش برای بررسی روایی پرسش‌نامه از روش لسه استفاده شده است. در این روش از نظر تعدادی از متخصصان برای تعیین روایی ابزار استفاده می‌شود. پرسش‌نامه در اختیار ۹ نفر از متخصصان شامل ۴ عضو هیات علمی و ۵ نفر دبیر آموزش و پرورش که دارای مدرک کارشناسی ارشد علوم تربیتی بودند قرار گرفت. برای تک تک سئوالات پرسش‌نامه ضریب روایی محتوایی (سی. وی. آر.) محاسبه گردید. (این روش، روش Lawshe می‌باشد) برای محاسبه سی. وی. آر. هر سؤال نصف کل داوران را از تعداد داورانی که سؤال را ضروری تشخیص می‌دادند، کم کرده و عدد به دست آمده را باز بر نصف تعداد کل داوران تقسیم نمودیم. نهایتاً میانگین ضریب‌های روایی همه سئوالات محاسبه گردید. لذا شاخص روایی محتوایی (سی. وی. آر.) به دست آمده ۰/۷۸ می‌باشد.

شناسایی عوامل موثر بر مدیریت کلاس درس معلمان و مدیران شهرستان خوی □ ۱۷۵

برای بررسی پایایی پرسش‌نامه از تحلیل عاملی استفاده گردید. بر اساس ضرایب مجذور همبستگی‌های چندگانه محاسبه شده، پرسش‌نامه دو عامل دانش آموز محوری و معلم محوری را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. این الگو ۰/۷۸ از واریانس عامل اول، ۰/۸۰ از واریانس عامل دوم را تبیین کرد. جامعه آماری شامل کلیه معلمان و مدیران مدارس ابتدایی شهر خوی می‌باشد. بر اساس آمار متخذه از آموزش و پرورش خوی، تعداد کل معلمان ابتدایی خوی، ۱۹۲۴ نفر است که از این تعداد ۱۱۳۳ نفر زن و ۷۹۱ نفر مرد می‌باشند. هم چنین تعداد مدیران مدارس ابتدایی ۳۱۰ نفر بوده است. بر اساس جدول کرجسی - مورگان تعداد ۲۹۰ نفر زن و تعداد ۲۶۰ نفر مرد معلم انتخاب شدند. هم چنین تعداد ۲۱۵ نفر مدیر انتخاب شدند که از این تعداد، ۹۷ نفر مدیر مرد و تعداد ۱۱۸ نفر مدیر زن به عنوان نمونه انتخاب شدند.

برای انتخاب نمونه از روش طبقه‌ای تصادفی استفاده شد. برای انتخاب نفرات نمونه ضمن توجه به تناسب جنسیت در جامعه آماری، از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شده است.

یافته ها

توصیف آماری داده ها

جدول شماره ۱ تعداد افراد جامعه معلمان به تفکیک جنسیت

جنسیت	تعداد	درصد
زن	۱۱۳۳	۵۸٪
مرد	۷۹۱	۴۲٪
کل	۱۹۲۴	۱۰۰٪

همانطور که در جدول شماره ۱ ملاحظه می‌گردد تعداد افراد جامعه آماری معلمان به تفکیک جنسیت آمده است. براین اساس ۵۸ درصد معلمان زن و ۴۲ درصد مرد هستند.

جدول شماره ۲ تعداد افراد نمونه معلمان به تفکیک جنسیت

جنسیت	تعداد	درصد
زن	۲۹۰	۵۳٪
مرد	۲۶۰	۴۷٪
کل	۵۵۰	۱۰۰

در جدول شماره ۲ تعداد افراد نمونه معلمان به تفکیک جنسیت قید شده است ۵۳ درصد افراد نمونه زن و ۴۷ درصد، مرد هستند.

سابقه کار

جدول ۳: توزیع وضعیت سابقه کار معلمان			
ردیف	سابقه کار	فراوانی	درصد فراوانی
۱	تا ۵ سال	۲۰	۳/۶۳
۲	تا ۱۰ سال	۴۵	۸/۱۸
۳	تا ۱۵ سال	۲۰	۵/۴۵
۴	۱۶ به بالا	۴۶۵	۸۴/۵۴
جمع		۵۵۰	۱۰۰

طبق داده‌های جدول ۳، توزیع وضعیت سابقه کار معلمان تا ۵ سال ۳/۶۳٪ و تا ۱۰ سال ۸/۱۸٪ و تا ۱۵ سال ۵/۴۵٪، ۱۶ به بالا ۸۴/۵۴٪ می‌باشد. بیشترین تعداد پاسخ‌دهندگان معلم با وضعیت سابقه کار ۱۶ سال به بالاتر می‌باشند و کمترین تعداد پاسخ‌دهندگان با سابقه کار تا ۵ سال می‌باشند.

آمار استنباطی

آیا بین معلمان در سبک‌های مدیریت کلاس تفاوت وجود دارد؟
برای بررسی این سؤال از تحلیل واریانس استفاده گردید. نتایج تحلیل در جدول شماره ۴ آمده است:
جدول شماره ۴ نتایج تحلیل واریانس سبک‌های مدیریت کلاس در بین معلمان

متغیر	درجه آزادی	F	سطح معنی داری	اتا
سبک‌های مدیریت کلاس	۲	۳۵۹/۸۹	۰/۰۰۰	۰/۵۸

همانطور که جدول شماره ۴ نشان می‌دهد، میزان F به دست آمده با توجه به سطح معنی داری و مقدار اتای به دست آمده حاکی از وجود تفاوت بین سبک‌های مدیریت کلاس در بین معلمان می‌باشد. به عبارت دیگر معلمان از سبک‌های متفاوتی در مدیریت کلاس استفاده می‌کنند.

جدول شماره ۵ میانگین و انحراف معیار سبک‌های مدیریت کلاس

مؤلفه ها	میانگین	انحراف معیار
دانش آموز محور	۴/۰۵	۰/۴۶
معلم محور	۳/۰۰	۰/۶۳

در جدول شماره ۵ میانگین و انحراف معیار سبک‌های مدیریت کلاس آمده است همانطور که ملاحظه می‌گردد، میانگین مدیریت کلاس دانش آموز محور ۴/۰۵ و انحراف معیار آن ۰/۴۶ بوده و نیز میانگین و انحراف معیار برای مدیریت کلاس معلم محور به ترتیب برابر ۳/۰۰ و ۰/۶۳ می‌باشد.

آیا سبک‌های مدیریت کلاس بر اساس جنسیت و سابقه کار متفاوت است؟

جدول شماره ۶ میانگین و انحراف معیار برای مولفه‌های مدیریت کلاس در رابطه با جنسیت و سابقه کار را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۶ میانگین و انحراف معیار مولفه‌های مدیریت کلاس در رابطه با جنسیت و

سابقه کار

تعداد	انحراف معیار	میانگین	سابقه کار	جنس	
۱۰۴	۰/۴۰	۳/۹۲	تا ۵ سال	زن	دانش آموز محور
۷۰	۰/۴۶	۳/۸۶	تا ۱۰ سال		
۴۶	۰/۳۳	۴/۱۱	تا ۱۵ سال		
۹۴	۰/۳۸	۴/۲۲	۱۶ سال بالاتر		
۳۱۴	۰/۴۳	۴/۰۲	کل		
۳۹	۰/۳۹	۴/۰۴	تا ۵ سال	مرد	معلم محور
۳۹	۰/۴۹	۳/۹۲	تا ۱۰ سال		
۵۱	۰/۴۲	۳/۹	تا ۱۵ سال		
۱۰۷	۰/۵۶	۴/۲۰	۱۶ سال بالاتر		
۲۳۶	۰/۵۰	۴/۰۸	کل		
۱۰۴	۰/۵۶	۲/۹۸	تا ۵ سال	زن	معلم محور
۷۰	۰/۴۴	۲/۹۸	تا ۱۰ سال		
۴۶	۰/۴۶	۲/۷۴	تا ۱۵ سال		
۹۴	۰/۶۹	۳/۰۴	۱۶ سال بالاتر		
۳۱۴	۰/۵۶	۲/۹۶	کل		
۳۹	۰/۶۲	۲/۸۵	تا ۵ سال	مرد	معلم محور
۳۹	۰/۶۷	۳/۰۲	تا ۱۰ سال		
۵۱	۰/۵۸	۳/۰۲	تا ۱۵ سال		
۱۰۷	۰/۸۰	۳/۱۴	۱۶ سال بالاتر		
۲۳۶	۰/۷۱	۳/۰۵	کل		

جدول شماره ۷ تحلیل واریانس سبک‌های مدیریت کلاس در رابطه با جنسیت و سابقه کار

بین گروهی	درجه آزادی	F	P	اتا
جنس	۱	۰/۶۵	۰/۴۱	۰/۰۰
سابقه	۳	۵/۸۴	۰/۰۰۰	۰/۰۶
جنس*سابقه	۳	۰/۱۱	۰/۹۵	۰/۰۰
درون گروهی				
سبک*جنس	۱	۰/۳۰	۰/۵۷	۰/۰۰
سبک*سابقه	۳	۱/۰۱	۰/۳۸	۰/۰۱
سبک*جنس*سابقه	۳	۱/۳۴	۰/۲۶	۰/۰۱

در جدول شماره ۷ تحلیل واریانس سبک‌های مدیریت کلاس در رابطه با جنسیت و سابقه کار آمده است. نتایج این جدول حاکی از آن است که تاثیر اصلی جنسیت با توجه به سطح معنی داری به دست آمده (۰/۴۱) معنی دار نمی‌باشد. ولی سابقه کار معنی دار است. به عبارت دیگر، سابقه کار معلمان در سبک‌های مدیریت کلاس تاثیر معنی دار دارد.

با توجه به جدول شماره ۸ معلمان با سابقه بالاتر از ۱۶ سال در مقایسه با سایر سطوح بیشترین میانگین را دارند. به منظور تعیین اینکه کدام سطح سابقه تفاوت‌های معنی داری دارند از آزمون بن فرونی استفاده گردیده است که نتایج آن در جدول شماره ۸ ملاحظه می‌گردد:

جدول شماره ۸ نتایج آزمون بن فرونی

سابقه	سابقه	اختلاف میانگین	انحراف معیار	سطح معنی داری
تا ۵ سال	تا ۱۰ سال	۰/۰۱۴۲	۰/۰۶	۱/۰۰
	تا ۱۵ سال	-۰/۰۱۳۵	۰/۰۶	۱/۰۰
	بالاتر از ۱۶ سال	*۰/۱۹۹۹	۰/۰۵	۰/۰۰۰
تا ۱۰ سال	تا ۵ سال	-۰/۰۱۴۲	۰/۰۶	۱/۰۰
	تا ۱۵ سال	-۰/۰۲۷۸	۰/۰۷	۱/۰۰
	بیشتر از ۱۶ سال	*۰/۲۱۴۱	۰/۰۵	۰/۰۰۰
تا ۱۵ سال	تا ۵ سال	۰/۰۱۳۵	۰/۰۶	۱/۰۰
	تا ۱۰ سال	۰/۰۲۷۸	۰/۰۷	۱/۰۰
	بیشتر از ۱۶ سال	*۰/۱۸۶۴	۰/۰۶	۰/۰۲
بالاتر از ۱۶ سال	تا ۵ سال	*۰/۱۹۹۹	۰/۰۵	۰/۰۰۰
	تا ۱۰ سال	*۰/۲۱۴۱	۰/۰۵	۰/۰۰
	تا ۱۵ سال	*۰/۱۸۶۴	۰/۰۶	۰/۰۲

در جدول شماره ۸ نتایج آزمون بن فرونی آمده است. همانطور که ملاحظه می‌گردد معلمان با سابقه بالای ۱۶ سال در سبک‌های مدیریت با سایر گروه‌های سابقه کاری تفاوت دارند. ولی بین گروه‌های سابقه کاری اول تا ۵ سال و دوم تا ۱۰ سال و سوم تا ۱۵ سال در سبک‌های مدیریت کلاس تفاوت معنی دار وجود ندارد.

بحث و نتیجه گیری

تحلیل اطلاعات حاکی از وجود تفاوت بین سبک‌های مدیریت کلاس در بین معلمان می‌باشد. سبک‌های مورد استفاده معلمان در مدیریت کلاس معلم محور و یا دانش آموز محور بوده است. توضیح احتمالی پذیرش سبک معلم محوری توسط معلمان این است که معلمان هنوز خودشان، مسئولیت کامل تدریس را بر عهده می‌گیرند و هنگامی که تدریس معلم محور باشد، جو کلاس مطیع و منفعل خواهد بود. به همین دلیل در پی اجابت قطعی دانش آموزان است. وادار کردن دانش آموزان به اطلاعات بی چون و چرا، سبب می‌شود که معلمان، روزانه با مسائل مدیریت کلاس و انضباط مواجه شوند و به اعمال کنترل بیشتر در مدیریت کلاس پناه ببرند (چمبرز، ۲۰۱۱).

بر اساس نظریه کانتر که روشهای کنترل و اجبار را توجیه می‌کند، هدف مدیریت کلاس رفع نیاز معلم است. این باور سبب می‌شود که معلم تلاشی در جهت کاربرد روشهای مسالمت آمیزتر نکند. چرا که این روشها در پی رسیدن به هدف درازمدت خود-انضباطی هستند و شاید در ایجاد نظم و برقراری سکوت لحظه ای کلاس کارآمد نباشند.

اما آنچه در مدیریت کلاس دانش آموز محور به عنوان یک اصل کلیدی مطرح است، نیازهای رشد دانش آموزان است. با توجه به این اصل، معلم در کاربرد هر شیوه مدیریتی در کلاس باید به این سؤال پاسخ دهد: هدف از این شیوه رفع نیاز رشد دانش آموز است یا نیاز معلم؟

براون و فاوولر (به نقل از ریچموند، ۲۰۰۸) در تفسیر علل تمایل معلمان به کاربرد شیوه‌های کنترل و اجبار در مدیریت کلاس شرح می‌دهند که معلمانی که بدرفتاری دانش آموزان را در کلاس درس به منزله تهدید و توهینی به خود ارزیابی می‌کنند، این روش‌ها را در حفظ و حراست از خود به کار می‌برند و بدین وسیله نظم را در کلاس ایجاد و احساس رضایت می‌کنند. با این باور بعید به نظر می‌رسد که معلمان تلاشی در جهت کاربرد روشهای انضباطی دیگر نداشته باشند، زیرا هدف معلم حفظ نیاز فوری ایمنی خود است.

ریچموند (۲۰۰۸) نیز استدلال می‌کند که گرایش به استفاده از سبک‌های کنترل و مداخله ناشی از این باور سنتی است که دانش آموزانی که منکر قدرت مشروع معلم هستند و به گونه ای غیرمسئولانه و نادرست عمل می‌کنند سزاوار برخورد معلم هستند. در حالی که طبق نظر ویلیام گلاسر، بدرفتاری

دانش آموزان نشانه توهین به معلم نیست، بلکه اعتراض دانش آموزان به نظامی است که به نیازهای آنها پاسخ نمی‌دهد و معلم نماینده آن نظام است.

این یافته با تحقیقات ریچموند (۲۰۰۸)، چمبرز (۲۰۱۱)، مارتین و بالدوین (۲۰۰۹)، مارتین و همکاران (۲۰۰۶)، سیدعباس زاده (۱۳۷۴) همسو می‌باشد.

یافته دیگر این تحقیق حاکی از آن بود که سابقه کار معلمان در سبک‌های مدیریت کلاس تاثیر معنی دار دارد.

یافته‌های مارتین و بالدوین (۲۰۰۹) نشان می‌دهد که معلمان تازه کار به گونه معناداری، مداخلات بیشتری را نسبت به معلمان با تجربه اعمال می‌کنند. به عبارت دیگر، معلمانی که سابقه تدریس بیشتری دارند به سبک‌های دانش آموز محوری در اداره کلاس بیشتر گرایش دارند.

مارتین و همکاران (۲۰۰۶) نشان دادند که تفاوت‌های معنی داری بین معلمان با تجربه و تازه کار در مدیریت کلاس وجود دارد. معلمان با تجربه به گونه معنی دارتری کنترل بیشتری نسبت به معلمان تازه کار بر مدیریت کلاس اعمال می‌کنند.

پژوهش سیدعباس زاده (۱۳۷۴) نشان می‌دهد که هرچه سابقه تدریس معلم، سن و تحصیلات بالاتر باشد کنترل کمتری را معلمان بر کلاس درس اعمال می‌کنند و به دانش آموزان آزادی بیشتری می‌دهند.

این یافته با تحقیقات مارتین و بالدوین (۲۰۰۹)، مارتین و همکاران (۲۰۰۶)، سیدعباس زاده (۱۳۷۴) همسو می‌باشد.

یافته دیگر تحقیق نشان داد که بین معلمان زن و مرد در مدیریت کلاس تفاوت وجود ندارد. این یافته با تحقیقات بخشایش (۱۳۹۲)، مارتین، بالدوین و وین (۱۹۹۵)، مارتین و همکاران (۱۹۹۷)، رحیمی و اسدالهی (۲۰۱۲)، شنیدی (۱۳۷۶)، فرخ نژاد (۱۳۸۰) همسو می‌باشد.

علت چنین عدم تفاوتی ناشی از دریافت دوره‌های آموزش‌های یکسانی به وسیله معلمان می‌باشد که بر نحوه مدیریت کلاس آنها تاثیر گذاشته و با وجود تفاوت‌های شخصیتی در زنان و مردان در نحوه مدیریت کلاس آنها در یک رده قرار داده است.

پیشنهادهای کاربردی

با برگزاری کارگاه‌های آموزشی ضمن خدمت، برای ارتقاء سبک رفتاری معلمان در مدیریت کلاس اقدام شود.

با توجه به حساسیت و اهمیت حرفه معلمی، به مسئولان آموزش و پرورش توصیه می‌شود برای گزینش معلمان، مخصوصاً کسانی که در مقطع ابتدایی تدریس می‌کنند، افراد را با توجه به رشته تحصیلی و با توجه به تخصص آنان انتخاب و گزینش کنند.

برخورداری از تحصیلات حداقل کارشناسی به عنوان یک ملاک الزامی در گزینش و ارزشیابی معلمان در نظر گرفته شود.

به دانش آموختگان مراکز تربیت معلم و رشته‌های تربیت دبیری، پیشنهاد می‌شود که علاوه بر دریافت مدرک تحصیلی، به کسب مهارت‌ها و فنون لازم در مورد مدیریت کلاس نیز اقدام کنند. به معلمان مقطع ابتدایی که رشته‌های آنان مرتبط با آموزش و پرورش نیست، توصیه می‌شود که از تجارب مفید همکاران خود که در رشته‌های مرتبط تحصیل کرده‌اند، استفاده کنند و مطالعات و تخصص خود را در زمینه مدیریت کلاس و برخورد با دانش آموزان افزایش دهند.

منابع

- بخشایش، علیرضا (۱۳۹۲). رابطه سبکهای مدیریت کلاس با ویژگی‌های شخصیت معلمان مدارس ابتدایی یزد، فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، سال چهارم، شماره ۲، صص ۱۹۸-۱۸۵.
- رضائی نژاد، رحیم، همتی نژاد، مهرعلی و مالکی، غلامرضا (۱۳۸۲). بررسی مشکلات مدیریت کلاسهای تربیت بدنی از دیدگاه معلمان، فصلنامه المپیک، شماره ۳ و ۴ صص ۵۰-۴۱.
- زرین آبادی، سیامک (۱۳۸۰) روشهای اداره ساعات تربیت بدنی در مدارس، ماهنامه ورزش و ارزش شماره ۱۵۹، صص ۱۲-۲۶.
- سیدعباس زاده، میرمحمد (۱۳۷۴). معلمان و روشهای کنترل کلاس، مجله علوم تربیتی دانشگاه تهران شماره ۱۵، صص ۲۰-۱.
- شنبدی، م. (۱۳۷۶)، بررسی عوامل مؤثر در مدیریت اثربخش کلاس درس براساس نظرات دبیران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان.
- علوی، سیدکاظم و سلیمانی، زهرا (۱۳۹۲). مقایسه باورها و نگرش‌های معلمان پیرامون مدیریت کلاس با توجه به ویژگی‌های دموگرافیک، فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، شماره ۲، صص ۱۳۶-۱۱۵.
- فرخ‌نژاد، ن. (۱۳۸۰)، بررسی عوامل مؤثر در مدیریت اثربخشی کلاس درس از دیدگاه دبیران مقطع متوسطه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده تحصیلات تکمیلی، دانشگاه شیراز.
- Aho, E., Haverinen, H.I., Juuso, H., Laukka, S.j. & Sutinen, A. (۲۰۱۰). Teachers principles of decision-making and classroom management: a case study and a new observation method, Proceeding of social and behavioral sciences, ۹,۳۹۵-۴۰۲
- Amin Yazdi, A. & Ati, A. (۲۰۰۸). The effect of teacher characteristics on classroom management style, Journal of education, ۲۴(۱), ۱۰۳-۱۱۳
- Borer, R. (۲۰۰۳). Classroom management and its relationship to pupil control ideology, ERIC Identifier: Ed ۳۵۴۲۲۳
- Chambers, S.H.N, Henson, R.k & Sienty, S.f (۲۰۰۱). Personality types and teaching efficacy as predictors of classroom control orientation in beginning teachers, <http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/search/recod>.
- Decarlo, M (۲۰۰۴). Classroom management at Crenshaw high school, California, www. Umi. Com
- Djigic, G & Stojiljkovic, S (۲۰۱۱). Classroom management styles, classroom climate and school achievement, Procedia-social and behavioral science, ۲۹, ۸۱۹-۸۲۸

- Fowler, J & Sraple, O (۲۰۱۰). Classroom management: What ELT students expect, *Journal of Procedia social and behavioral science*, ۳۱(۱), ۹۴-۹۷
- Germin, Y (۲۰۰۲). An investigation into the influences of teachers, classroom management beliefs and practices on classroom procedures, ۳۳-۵۳.
- Konti, F (۲۰۱۱). Teachers and students perceptions towards teachers' classroom management applications in primary schools, *Procedia-social and behavioral science*, ۱۵, ۴۰۹۳-۴۰۹۷.
- Lewis, T, Sugul, G & Olvin, G (۲۰۰۰). The effects of pre corrective and active supervision on the recess behavior of elementary students, *Journal of education and treatment of children*, ۲۳(۲), ۱۰۹-۱۲۱.
- Martin, N.K, Baldwin, B & Yin, Z (۱۹۹۵). Beliefs regarding classroom management style: relationship to particular teacher personality characteristics, to the educational resources information center (ERIC): beginning teachers, <http://www.eric.ed.gov/ERICWeb Portal/search/detailmini.jsp?>
- Martin, N.K, Yin, Z, Mayal, H (۲۰۰۶). Classroom management teaching experience and gender: Do these variables impact teaching, attitudes and beliefs toward classroom management style? An unpublished paper the university of Texas at San Antonio.
- Martin, N.K & others (۱۹۹۷). Beliefs regarding classroom management style, *Journal of research in rural education*, ۱۵(۱۲), ۱-۵.
- Martin Nancy, K (۲۰۰۳). The students-centered classroom environment, *Middle school Journal*, ۲۸(۴), ۳-۹.
- Manning, M.L & Bucher, K.K (۲۰۰۳). Classroom management: Models, applications and cases, Upper saddle river, N.J: Merrill/Prentice Hall.
- Reupert, A & Woodcock, S (۲۰۱۰). Success and near misses: preservice teachers' use, confidence and success in various classroom management strategies, *Teaching and teacher education*, ۲۶, ۱۲۶۱-۱۲۶۸.
- Smith, D.K (۲۰۰۰). Emerging themes in problems experienced by student teachers: A framework analysis, *Journal of college student*, ۳۴(۴), ۶۳۳-۶۴۱.
- Tal, C (۲۰۱۰). Case studies to deepen understanding and enhance classroom management skills in preschool teacher training, *Early childhood Education Journal*, ۳۸, ۱۴۳-۱۵۲.

۱۸۴ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی سال هفتم، شماره اول، پاییز ۱۳۹۴

Wang, M.C, Walberg, H.J & Herbert, G.D (۱۹۹۰). What influences of learning / Journal of educational research, ۸۴(۱), ۶-۱۵.